

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Krónikás*

Cím: *A régi Pest*

Forrás: *Új Budapest*

Bp.

1922. III. 7.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

665(09)

Hely

Idő

117/19

Személy

16 A régi Pest

Kőolaj, gáz, villany

Olykor, az Andrássy-uton, a magas, karsu és ugynevezett vakító fényt árasztó oszlopok alatt, sötét ural találok.

Messziről, az éjszakában, olyan mint egy Zigomár. Uri betörő, aki most kel föl, s fészülte angolosra haját, amikor a város, egészben mint egy kikapcsolt gép, pihen s gyűjti a másnapra való olajat. Mert lám a sötét ur, kezét se igen szereti mutogatni. Zsebben tartja, s amikor kiveszi, kis kulcsokat vesz elő. Siet, energikus léptekkel, mint aki lekésik valamiről, s arca se olyan, mint azoké, akiknek szívében valami halk és vidám melódia szól.

Mégis: ha találkozunk vele az Andrássy-uton, akár a csöndesebb, bankárkisasszonyokat rejtő terésvárosi villák előtt, nem kell rosszra gondolni. Tévedtünk. Mindez csak a képzelet kissé hevült játéka. A sötét ur közlőről már nem ilyen. Ha siet, igaza van, mert ő most hivatalt végez. Ha zsebéből kulcsot vesz elő, s ha megáll és körülnéz, egy vasoszlop árnyékában, ezt nem azzal a szándékkal teszi, mint ahogy a legnépszerűbb pesti mulató, a mozi fehér lepedőjén figyelni valamely alvó bolt redőnyét, a monsieur apache.

Egyszerűen: keresi az oszlopot, amelynek felnyitja derekát, csavar egyet, amire hirtelen, mintegy vezényszóra, behunyják szemüket az előbb még izzó lámpafejek. Ő pedig hazamegy, mint egy szegény lámpaoltogató a huszadik században.

A lámpaoltogatók, sajnos, mindig szegények voltak. Száz év előtt is, mert másként nem kértek és nem kaptak volna, mint ma a levélhordók, verses köszöntők fejében, újévkor tallérokat. A régihez ké-

pest azonban, a mai lámpaoltogató, kulcsal az oldalán, egy disztingvált munkát végző kényelmes ur. A Belváros még néhány nem bántott régi szögletén, s még inkább Budán, ha nincs velünk más, csak a esönd, a homály és álmaink, a bujót játszó utcák kövére könnyű odagondolni alakját. A régi lámpagyújtogatót, amint saját baján kívül kanócot, olajat s létrát cipel a hátán.

Ma persze, fönt és lent, a Váron belül és kívül, ha nem éppen villany, hát gáz képében, szintén jelen van a modern technika. De nem kell tulságos nagyot, mindössze száz és egy pár évet átlépni, hogy a modern technika helyén vibráló ködöt, semmit, vagy egészen primitív olajlámpásokat találjunk, amelyeket bizony sokszor el is oltottak azzal, hogy „ma szépen süt a hold“.

Mondják, sőt föl van jegyezve a fővárosi archívumban, hogy Budán 1777-ben (akkor még Buda volt a ha'adóbb), Pesten 1796-ban kezdik az utcákat világitani. A lámpások egyszerű bádoglámpák, három a sarkuk, faoszlop vagy árva szög tartja őket a falon, s a bajuk csak az volt, hogy a részegesen kívül egy erősebb rohammal érkező szél könnyen elbánt velük. A negyvenes évekig azonban úgy kellett statisztálniok a budai és pesti citoyen horkolásaihoz.

Csak a negyvenes évek közepén végez rajtuk ujítást a tekintetes tanács. U. n. Argand-féle köréget kapnak, s vaskarókra kerülnek. Arra a bizonyos cifra lámpavasra, amely oly sokat szerepel a forradalmak kiáltásaiban. Egy költségvetésben, amelyen Pest város hatvanöt év előtti polgármesterének jegyzése van, találni azt, hogy 1846-ban 619 darab *argandiai* és 883 közönséges lámpás ég az utcákon s veti sugarait hazatérő kártyásokkal egyetemben az ébredő Magyarország későnjáró, izgatott virrasztóira.

A pénz, amibe évenként ez a fény került, 29.128

pengőforint, amit adókivetéssel, „gábák“ (a német gaben) címen hajtottak be a polgárokon. Tíz évig van ez így, amikor harangalaku, u. n. liliom-üveg lámpások jönnek divatba, s egy újabb tíz év, ezernyoleszázhatvanöt, meghozza az akkor utcai fényüzés számba ment, ma legfeljebb a kültelken „kiszegítő fény“ gyanánt szereplő kőolajat.

A gáz?

Meghívott, szakértő és előkelő közönség előtt 1816-ban egy *Tehel* Lajos nevű Párisjárt magyar mérnök misztikusnak tetsző laboratóriumi kísérletet mutatott be, amelynek végén fölállt, kiegyenesedett és szólt: Ime, uraim, ez hát a gáz, a haladás, a jövő világozása. A kijelentésnek azonban nem volt különösebb sikere. Abban, hogy ez lenne a jövő, sőt korszakalkotó fény, sokan a műveltek közül is kételkedtek s minden valószínűség szerint azzal a tudattal oszlottak el, hogy egy jelenetet láttak a híres német Goethe „Faust“-jából. Csakugyan, jó ideig egyedül a Nemzeti Színház kezdetleges gázfejlesztője képviseli ezt az ujítást, ahonnét egyesek aztán börtömlökben vittek magukkal különböző gázadagokat. Mert az messze van még, sokáig tart, hogy a sárga fény demokratikus szerepben jelenjék meg az utcákon, mint világozó s el-eldülő embereket, csavargó és viglelkü jurátusokat éjjeli filozofálásra hangoló. 1856 a dátum, amikor a célra gyár épül, amikor Pest elrendeli, hogy nyoleszáz gázlámpával világíttatja magát, s ami harminc év múlva, a tulsó partot is beleszámítva, megnő hatszorosra. A nyolevanas évek közepe már ötezer gázlámpa van Pesten — itt azonban most megállunk. Több ez adatokból nem következik, amelyek idáig, az ötezer gázig, nem adták egy nagyváros grandiózus képét. De ahhoz ma egy is elég belőlük, hogy kissé másként, kissé a mesék hallgatása közben támadó érzéssel nézzük azt a járkáló embert, aki a körutakon, az Andrássy-ut kövén villanyt oltogat. *Krónikás*